

**Sprawozdanie z realizacji Powiatowego Programu Opieki
nad Zabytkami w Powiecie Grodziskim na lata 2022 – 2025
za okres od 25.08.2022 r. do 25.08.2024 r.**

**Sprawozdanie z realizacji Powiatowego Programu Opieki
nad Zabytkami w Powiecie Grodziskim na lata 2022 – 2025
za okres od 25.08.2022 r. do 25.08.2024 r.**

Spis treści

Wstęp	2
Dziedzictwo kulturowe oraz krajobraz kulturowy	3
Zabytki znajdujące się na terenie Powiatu Grodziskiego	5
Gmina Grodzisk Mazowiecki.....	6
Gmina Milanówek	12
Gmina Podkowa Leśna	16
Gmina Baranów.....	22
Gmina Jaktorów	24
Gmina Żabia Wola.....	24
Zabytki nieruchome stanowiące własność Powiatu Grodziskiego	27
Muzeum im. Anny i Jarosława Iwaszkiewiczów w Stawisku.....	28
Dwór w Izdebnie Kościelnym.....	37
Zakończenie	39

Sprawozdanie z realizacji Powiatowego Programu Opieki nad Zabytkami w Powiecie Grodziskim na lata 2022 – 2025 za okres od 25.08.2022 r. do 25.08.2024 r.

Wstęp

Powiatowy Program Opieki nad Zabytkami w Powiecie Grodziskim na lata 2022 – 2025 po otrzymaniu pozytywnej opinii Mazowieckiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, został przyjęty Uchwałą nr 408/XLVI/22 Rady Powiatu Grodziskiego z dnia 25 sierpnia 2022 r. Powiatowy Program Opieki nad Zabytkami stanowi strategię ochrony dziedzictwa kulturowego powiatu, wyznaczając kierunki działań w zakresie organizacyjnym, finansowym, promocyjnym i ochronnym. Program określa kierunki podejmowanych przez powiat działań, mających na celu szeroko pojętą ochronę dziedzictwa kulturowego. Podejmowane działania służą zarówno bezpośredniej poprawie stanu zabytków, położonych na terenie Powiatu Grodziskiego, jaki i pośrednio wzmocnieniu potencjału gospodarczego otoczenia zabytków, co powinno przełożyć się na korzyści ekonomiczne, pozwalające ich właścicielom zadbać o należyty stan ich obiektów.

Stosownie do zapisów art. 87 ust. 5 i 6 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami Zarząd Powiatu sporządza co 2 lata sprawozdanie z realizacji Programu, które przedstawia Radzie Powiatu, a następnie przekazuje Generalnemu Konserwatorowi Zabytków i właściwemu wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków w celu jego wykorzystania przy opracowywaniu, aktualizacji i realizacji krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Niniejsze sprawozdane obejmuje okres od 25 sierpnia 2022 roku do 25 sierpnia 2024 roku i odnosi się do głównych celów, ujętych w Programie, tj.:

- 1) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,
- 2) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,
- 3) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie.

Sprawozdanie z realizacji Powiatowego Programu Opieki nad Zabytkami w Powiecie Grodziskim na lata 2022 – 2025 za okres od 25.08.2022 r. do 25.08.2024 r.

Dziedzictwo kulturowe oraz krajobraz kulturowy

Zgodnie z Konwencją w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego przyjętą przez UNESCO w 1972 r. dziedzictwo kulturowe obejmuje:

- 1) zabytki (dzieła architektury, dzieła monumentalnej rzeźby i malarstwa, elementy i budowle o charakterze archeologicznym, napisy, grotty i zgrupowania tych elementów, mające wyjątkową powszechną wartość z punktu widzenia historii, sztuki lub nauki),
- 2) zespoły budowli (które ze względu na swą architekturę, jednolitość lub zespolenie z krajobrazem mają wyjątkową powszechną wartość z punktu widzenia historii, sztuki lub nauki),
- 3) miejsca zabytkowe (dzieła człowieka lub wspólne dzieła człowieka i przyrody, jak również strefy, a także stanowiska archeologiczne, mające wyjątkową powszechną wartość z punktu widzenia historycznego, estetycznego, etnologicznego lub antropologicznego).

Na dziedzictwo naturalne składają się natomiast:

- 1) pomniki przyrody utworzone przez formacje fizyczne i biologiczne albo zgrupowania takich formacji, przedstawiające wyjątkową powszechną wartość z punktu widzenia estetycznego lub naukowego,
- 2) formacje geologiczne i fizjograficzne oraz strefy o ściśle oznaczonych granicach, stanowiące siedlisko zagrożonych zagładą gatunków zwierząt i roślin, mające wyjątkową powszechną wartość z punktu widzenia nauki lub ich zachowania,
- 3) miejsca lub strefy naturalne o ściśle oznaczonych granicach, mające wyjątkową powszechną wartość z punktu widzenia nauki, zachowania lub naturalnego piękna.

Zgodnie z przyjętą w roku 2003 Konwencją w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego obejmuje:

- 1) tradycje i przekazy ustne, w tym język jako nośnik niematerialnego dziedzictwa kulturowego,
- 2) sztuki widowiskowe; zwyczaje, rytuały i obrzędy świąteczne,
- 3) wiedzę i praktyki dotyczące przyrody i wszechświata oraz umiejętności związane z rzemiosłem tradycyjnym.

Są to praktyki, wyobrażenia, przekazy, wiedza i umiejętności, które poszczególne wspólnoty i grupy przekazują z pokolenia na pokolenie, stale odtwarzają w relacji z otoczeniem, oddziaływaniem przyrody i historią oraz które zapewnia im poczucie tożsamości i ciągłości.

Sprawozdanie z realizacji Powiatowego Programu Opieki nad Zabytkami w Powiecie Grodziskim na lata 2022 – 2025 za okres od 25.08.2022 r. do 25.08.2024 r.

Krajobraz kulturowy to postrzegana przez ludzi przestrzeń, zawierająca elementy przyrodnicze i wytwory cywilizacji, historycznie ukształtowana w wyniku działania czynników naturalnych i działalności człowieka. Ochrona krajobrazu kulturowego jest funkcją działań wieloprzedmiotowych – architektury krajobrazu, planowania przestrzennego, urbanistyki, metod rewitalizacji zespołów miejskich, wiejskich i konserwacji obiektów architektonicznych. Formami ochrony krajobrazu kulturowego.

W świetle ustawy o ochronie przyrody są to: park krajobrazowy, obszar chronionego krajobrazu i zespół przyrodniczo-krajobrazowy. Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wprowadza również ochronę parku kulturowego. Formy ochrony wspomnianego typu krajobrazu zostały uwzględnione w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z 2003 roku, ustawie o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z 2003 roku.

Szczególnej ochronie ze względu na swoją złożoność podlega krajobraz kulturowy oraz dziedzictwo kulturowe. W celu zachowania materialnego dziedzictwa kulturowego, wprowadzono wiele programów, akcji, konferencji i wydarzeń, jak na przykład:

Europejskie Dni Dziedzictwa to coroczne święto kultury, historii i tradycji, które gromadzi miłośników dziedzictwa z całej Europy. Polska przyłączyła się do organizacji Europejskich Dni Dziedzictwa w 1993 roku. Co roku w całym kraju, podczas dwóch wrześniowych weekendów są udostępniane bezpłatnie do zwiedzania liczne zabytki i inne dobra kultury, a także są organizowane wykłady, wystawy i inne imprezy towarzyszące.

17 października 2024 roku po raz pierwszy obchodzimy Międzynarodowy Dzień Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego. Decyzja o jego ustanowieniu została przyjęta w 2023 roku podczas 217 sesji Rady Wykonawczej UNESCO z inicjatywy Polski oraz zbudowanej przez nasz kraj koalicji międzyregionalnej. Dzień ten ma na celu zwiększenie świadomości o różnorodności i bogactwie niematerialnych wyrazów kultury oraz ich roli w budowaniu tożsamości społecznej. Z tej okazji Narodowy Instytut Dziedzictwa organizuje w Warszawie ogólnopolską konferencję poświęconą umiejętnościom związanym z tradycyjnym rzemiosłem i rękodziełem.

Narodowy Instytut Polskiego Dziedzictwa Kulturowego za Granicą POLONIKA od 2019 roku prowadzi program własny pod nazwą „Polskie dziedzictwo kulturowe za granicą – wolontariat”. Program wspiera zaangażowanie społeczne w ochronę materialnych elementów polskiego dziedzictwa kulturowego pozostającego poza granicami kraju. Chodzi nie tylko o obszar

Sprawozdanie z realizacji Powiatowego Programu Opieki nad Zabytkami w Powiecie Grodziskim na lata 2022 – 2025 za okres od 25.08.2022 r. do 25.08.2024 r.

historycznej Rzeczypospolitej w jej granicach z 1772 roku, lecz także prowadzenie działań związanych z ochroną i rewaloryzacją spuścizny kulturowej powstałej na emigracji.

Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego co roku publikuje szereg programów finansowych, z przeznaczeniem na realizację zadań prowadzące do zabezpieczenia, zachowania i utrwalenia substancji zabytku.

Zabytki znajdujące się na terenie Powiatu Grodziskiego

Z dniem 12 marca 1948 roku zniesiono powiat błoński, w jego miejsce utworzono powiat grodzisko-mazowiecki. Tym samym zniesiono jedyny w woj. warszawskim przypadek utrzymywania się tak długo rozbieżności (od 1867 do 1948 r.) między nazwą powiatu a nazwą miasta będącego faktyczną siedzibą władz powiatowych. Nazwa „powiat grodzisko-mazowiecki” nie uległa już zmianie do momentu likwidacji powiatów w PRL-u.

Na podstawie Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 30 maja 1975 roku wprowadzono nowy podział administracyjny PRL. Likwidacji uległy wszystkie powiaty, ten szczebel, czy też instancja, administracji państwowej oraz tzw. samorządu terytorialnego, przestał istnieć. Z dniem 1 czerwca 1975 roku kraj podzielony został na 49 województw, w ramach których podstawowymi jednostkami administracyjnymi były miasta oraz gminy.

Ów podział funkcjonował do 1999 roku, w którym to na mocy reformy administracyjnej z 1 stycznia Grodzisk Mazowiecki stał się miastem powiatowym.

I tak w skład administracyjny Powiatu wchodzi 6 gmin bardzo zróżnicowanych pod względem infrastruktury i walorów przyrodniczych. Gminą miejsko-wiejską jest Grodzisk Mazowiecki. Gminy miejskie to: Milanówek i miasto ogród- Podkowa Leśna. Gminy wiejskie to: Baranów, Jaktorów i Żabia Wola.

Na terenie Milanówka znajduje się aż 135 imponujących pomników przyrody wchodzących w skład Zespołu Przyrodniczo – Krajobrazowego nadając miejscowości niepowtarzalny charakter miasta – ogrodu. Podobnie miasto ogród Podkowa Leśna, cały w zieleni szczyci się starymi drzewami i rezerwatami przyrody. W Międzyborowie występuje pomnik przyrody nieożywionej „Wydmy Międzyborowskie”. Również teren Żabiej Woli w 1/5 powierzchni stanowi piękny las, będący rezerwatem.

Do obiektów zabytkowych na terenie gminy Grodzisk Mazowiecki należą dwory: brata znanego polskiego malarza Józefa Chełmońskiego, doktora Adama Chełmońskiego oraz bratanka, doktora Mateusza Chełmońskiego. Wielką ciekawostką jest galeria folkowych instrumentów

Sprawozdanie z realizacji Powiatowego Programu Opieki nad Zabytkami w Powiecie Grodziskim na lata 2022 – 2025 za okres od 25.08.2022 r. do 25.08.2024 r.

muzycznych, czy Izba tradycji EKD WKD, która gromadzi eksponaty przypominające o początkach kolejki i jej twórcach.

W Adamowiznie usytuowany jest dworek Skarbka oraz willa Foksal, a także Kościół pod wezwaniem św. Anny, czy dworzec kolejowy z XIX w.

W Milanówku zlokalizowany jest kościół parafialny pw. św. Jadwigi w stylu neogotyckim, willa Matulinek – w stylu neoklasycyzmu, willa Potęga – w stylu nawiązującym do baroku, willa Barbarka – stylem nawiązująca do polskiego renesansu.

Z kolei Podkowa Leśna w całości uznana jest za obszar zabytkowy. Międzywojenne wille podkowieńskie wyróżniają się stylem nawiązującym do dworców polskich. Najczęściej zaprojektowane wraz z ogrodami nadają miastu unikalny charakter. Niewątpliwą atrakcją jest Muzeum Anny i Jarosława Iwaszkiewiczów w Stawisku, gdzie przez ponad pięćdziesiąt lat mieszkał i pracował wybitny polski pisarz Jarosław Iwaszkiewicz.

Natomiast na terenie gminy Żabia Wola w dobrym stanie zachowane są liczne zabytkowe zespoły pałacowo-parkowe: pałac w Ojrzanowie oraz dworek w Petrykozach. Zabytkiem II klasy jest XIV wieczny kościółek modrzewiowy we wsi Skuły. Zaś na zabytkowym cmentarzu w Żelechowie pochowany jest malarz Józef Chełmoński.

Z kolei do największych atrakcji Milanówka należy Prywatne Muzeum im. Jana Szczepkowskiego poświęcone pamięci jednego z najwybitniejszych polskich rzeźbiarzy.

Gmina Grodzisk Mazowiecki

W 2023 roku gmina Grodzisk Mazowiecki otrzymała z Rządowego Funduszu Polski Ład promesę w wysokości 500 000,00 zł na rewitalizację willi Radogoszcz. Aktualnie gmina podpisała umowę na rewitalizację zabytkowej willi. Zakres prac obejmuje zabezpieczenie i wzmocnienie konstrukcji budynku, a całkowity koszt inwestycji to 589 545,38 zł.

Sprawozdanie z realizacji Powiatowego Programu Opieki nad Zabytkami w Powiecie Grodziskim na lata 2022 – 2025 za okres od 25.08.2022 r. do 25.08.2024 r.

Obiekt ten został wybudowany na ówczesnych przedmieściach Grodziska w 1889 roku. Elegancki pałacyk powstał prawdopodobnie na zlecenie Zacharija Putiato, naczelnika powiatu sochaczewskiego, z przeznaczeniem na letnią rezydencję carskiego urzędnika. Po 1914 roku dom został zakupiony przez Rozalię i Pawła Helcmanów, warszawskich aptekarzy. Następnie w 1945 roku swoją siedzibę miało tu powołane przez artystów Stowarzyszenie Miłośników Sztuki. W ramach działalności kulturalnej stowarzyszenia, prowadzono szereg sekcji związanych z różnymi formami kształcenia artystycznego, między innymi: sekcję fotograficzną i teatralną, a także ogniska – plastyczne i muzyczne. W latach PRL-u willa służyła również jako miejsce spotkań różnych środowisk i organizacji działających w mieście, w tym rzemieślników i kupców grodziskich. Odzyskany przez władze miejskie budynek został przekazany Ośrodkowi Kultury. W latach 1994-2010 działało tam Centrum Edukacyjno-Kulturalne, a następnie, po zakończeniu rewitalizacji obiektu w 2012 roku – Galeria Etnograficzna. Od 2018 roku we wnętrzach willi realizowane są zajęcia dla młodzieży w ramach projektu Galeria Młodych. W listopadzie 2019 roku w Radogoszczy ruszyło Kino Wolność, należące do sieci kin studyjnych i lokalnych.

Druga dotacja, którą otrzymała gmina zostanie przeznaczona na kapitalny remont organów wraz z malowaniem ścian wewnętrznych w kościele parafialnym pw. św. Anny. Gmina otrzymała na ten cel promesę w wysokości prawie 500 000,00 zł. Gmina z własnego budżetu na ten cel przekazała ponad 10 000,00 zł. Podpisana umowa z wykonawcą na realizację ww. zadania opiewa na 510 295,10 zł.

Sprawozdanie z realizacji Powiatowego Programu Opieki nad Zabytkami w Powiecie Grodziskim na lata 2022 – 2025 za okres od 25.08.2022 r. do 25.08.2024 r.

Organy wybudowane przez Wacława Biernackiego z Warszawy w 1938 r. Do czerwca 1939 r. wykonano 8 głosów, zaś pozostałe wstawiono w 1945 r. Instrument przeszedł remont wykonany przez Mariana Leśniczuka w 2011 roku. Organy mają silnik elektryczny oraz miech pływakowy.

Gmina Grodzisk Mazowiecki otrzymała dofinansowanie z Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego w ramach programu „*Groby i cmentarze wojenne w kraju*” na realizację zadania pod nazwą „*Odtworzenie grobu powstańców styczniowych w formie lapidarium*” w kwocie 15 260,27 zł. W ramach zadania otworzono grób powstańców styczniowych na cmentarzu parafialnym w Żukowie. Prace polegały na złożeniu ocalałych fragmentów, poddanie ich renowacji i spojenie w formie lapidarium.

Ponadto gmina Grodzisk Mazowiecki wykonała wiele prac konserwatorskich i remontowych we własnym zakresie, między innymi w:

- 1) kamienicy przy ulicy Kościuszki 35 – prace obejmowały wykonanie instalacji gazowej oraz C.O., C.W.U., wymianie okien i naprawie schodów,
- 2) kamienicy przy ulicy Sienkiewicz 35 w Grodzisku Mazowiecki – prace obejmowały naprawę schodów i podłóg na klatce schodowej, naprawę dachu.

**Sprawozdanie z realizacji Powiatowego Programu Opieki
nad Zabytkami w Powiecie Grodziskim na lata 2022 – 2025
za okres od 25.08.2022 r. do 25.08.2024 r.**

Zestawienie nowych wpisów do Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków dokonanych w okresie sprawozdawczym.

Nr ewid.	Miejscowość	Adres	Obiekt	Datowanie	Data wpisu
1721	Grodzisk Mazowiecki	Langiewicza 3 (d. Traugutta 19)	dom wielorodzinny	Ok. 1895	2022
2282	Grodzisk Mazowiecki	Kościuszki 30	willa	1.30 XX w.	2022
2283	Grodzisk Mazowiecki	1 Maja 15	Kamienica "Henryków" d. budynek Urzędu Pocztowego	XIX/XX w.	2022
2284	Grodzisk Mazowiecki	Kościuszki 26	dom	XIX/XX	2022
2285	Grodzisk Mazowiecki	Na Laski 31	dom	pocz. XX w.	2022
2288	Grodzisk Mazowiecki	3 Maja 43	willa "Maksymówka"	pocz. XX w.	2022
2289	Grodzisk Mazowiecki	3 Maja 51	willa "Kazimierzanka"	XIX/XX w.	2022
2290	Grodzisk Mazowiecki	Kresowa 21	willa	XIX/XX w.	2022
2291	Grodzisk Mazowiecki	Gimnazjalna 16	dom	XIX/XX	2022
2292	Grodzisk Mazowiecki	3 Maja 60	Willa "Bagatelka"	1892 r.	2022
2293	Grodzisk Mazowiecki	Harcerska 8	willa	pocz. XX	2022
2294	Grodzisk Mazowiecki	Kościuszki 23	willa "Orion"	XIX/XX w.	2022
2295	Grodzisk Mazowiecki	Poniatowskiego 17	willa "Stasinek"	1 ćw. XX w.	2022
2296	Grodzisk Mazowiecki	Szczęсна 1	dwór	XIX/XX w.	2022
2306	Grodzisk Mazowiecki	Kilińskiego 10	Kamienica	pocz. XX	2022
2307	Grodzisk Mazowiecki	Nadarzyńska 85	Willa	przed 1931	2022
2312	Grodzisk Mazowiecki	Zygmunta Starego pl. 9	Kamienica	XIX/XX w.	2022
2317	Grodzisk Mazowiecki	Radońska 42	przystanek kolejowy warszawskiej kolei dojazdowej d. elektrycznej kolei dojazdowej	1927 r.	2022
2318	Grodzisk Mazowiecki	3 Maja 62/64	Willa "Milusin"	1892	2022

**Sprawozdanie z realizacji Powiatowego Programu Opieki
nad Zabytkami w Powiecie Grodziskim na lata 2022 – 2025
za okres od 25.08.2022 r. do 25.08.2024 r.**

2319	Grodzisk Mazowiecki	Kościuszki 35	kamienica	przed 1931 r.	2022
2330	Grodzisk Mazowiecki	R. Traugutta 19	stróżówka ob. budynek mieszkalny	lata 90. XIX w.	2023
2331	Grodzisk Mazowiecki	Bartniaka 29	willa ob. budynek mieszkalny	lata 30. XX w.	2023
2332	Grodzisk Mazowiecki	Romualda Traugutta 3	blok fabryczny II d. fabryki esencji octwoej Georga Krella	pocz. XX	2023
2333	Grodzisk Mazowiecki	Radońska 43	dom	1935 r.	2023
2334	Grodzisk Mazowiecki	Kościuszki 28	willa	I ćw. XX w.	2023
2335	Grodzisk Mazowiecki	Sienkiewicza 20	kamienica "Osada Blima" ob.. Budynek mieszkalny	XIX/XX w.	2023
2336	Grodzisk Mazowiecki	Kościuszki 32	willa	przed 1912 r.	2023
2337	Grodzisk Mazowiecki	Poniatowskiego 5	willa "Bajka"	k. XIX w.	2023
2340	Grodzisk Mazowiecki	Kilińskiego 25	kamienica ob.. budynek usługowy	przed 1931 r.	2023
2341	Grodzisk Mazowiecki	Sienkiewicza 51A	kamienica, tzw. Sklepy Chrześcijańskie ob. budynek mieszkalny i usługowy	XIX/XX w.	2023
2342	Grodzisk Mazowiecki	Sienkiewicza 22	kamienica "Osada Milkier" ob.. budynek mieszkalny	XIX/XX w.	2023
2343	Grodzisk Mazowiecki	Żyrardowska 33	willa z dawnego zespołu budowlanego fabryki wyrobów papierniczych A. Hordliczki, następnie garbarni "Natalin", ob. budynek mieszkalny	1896 r.	2023
2344	Grodzisk Mazowiecki	Krótką 5	kamienica, ob. budynek mieszkalny	XIX/XX w.	2023
2345	Grodzisk Mazowiecki	3 Maja 37	willa "Krysin", ob.. Budynek mieszkalny	XIX/XX w.	2023
2346	Grodzisk Mazowiecki	Składowa 4	kamienica "Perzanówka" ob. budynek mieszkalny	XIX/XXw.	2023
2347	Grodzisk Mazowiecki	Sienkiewicza 41	kamienica "Kłopotówek", ob.. Budynek mieszkalny i usługowy	1927 r.	2023
2348	Grodzisk Mazowiecki	Żwirki i Wigury 4	siedmioklasowa szkoła powszechna im. Marii Konopnickiej, ob.. Liceum Ogólnokształcące Zespołu Szkół	1930 r.	2023

**Sprawozdanie z realizacji Powiatowego Programu Opieki
nad Zabytkami w Powiecie Grodziskim na lata 2022 – 2025
za okres od 25.08.2022 r. do 25.08.2024 r.**

2349	Grodzisk Mazowiecki	Bałtycka 9	kamienica "Lotos"/"Kakietówka", ob.. Budynek mieszkalny	XIX/XX w.	2023
2350	Grodzisk Mazowiecki	Sienkiewicza 51	kamienica (narożna) tzw. Sklepy Chrześcijańskie ob. budynek mieszkalny i usługowy	XIX/XX w.	2023
2351	Grodzisk Mazowiecki	Sienkiewicza 41A	kamienica "Kłopotówek", ob.. Budynek mieszkalny i usługowy	1927 r.	2023
2352	Grodzisk Mazowiecki	Sienkiewicza 51B	kamienica (ze szczytem), tzw. Sklepy Chrześcijańskie ob. budynek mieszkalny i usługowy	XIX/XX w.	2023
2353	Grodzisk Mazowiecki	Kilińskiego 26	kamienica ob.. budynek mieszkalny	1933 r.	2023
2354	Grodzisk Mazowiecki	Słowackiego 8	willa, ob.. budynek mieszkalny	XIX/XX	2023
2357	Grodzisk Mazowiecki	11 Listopada 6	Kamienica Appela	przed 1931 r.	2023
2358	Grodzisk Mazowiecki	11 Listopada 17	Kamienica Alwastów	XIX/XX w.	2023
2359	Grodzisk Mazowiecki	3 Maja 48	willa	1934 r.	2023
2360	Grodzisk Mazowiecki	3 Maja 50	dom "Kossobudzkich"	przed 1931 r.	2023
2361	Grodzisk Mazowiecki	Plac Wolności 5	kamienica	pocz. XX w.	2023
2362	Grodzisk Mazowiecki	Poniatowskiego 3	blok fabryczny I d. fabryki esencji octwoej Georga Krella	pocz. XX w.	2023
2365	Grodzisk Mazowiecki	Kościuszki 13	willa "Szarotka"	XIX/XX w.	2023
2366	Grodzisk Mazowiecki	3 Maja 63	willa "Stachówek"	pocz. XX w.	2023
2367	Grodzisk Mazowiecki	Stefana Batorego 23	zajezdnia kolejowa elektrycznej kolei dojazdowej	lata 20.XX w. (rozbudowa l. 30. i l. 40 XX w.)	2023
2369	Grodzisk Mazowiecki	Gabriel Narutowicza 11	Fabryka Wyrobów Metalowych "Sztancment"	1912	2023

Źródło: <https://mwkz.pl/zabytki/rejestr-i-ewidencja-zabytkow>

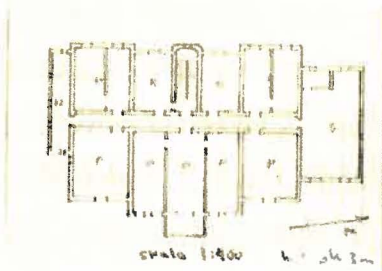

Sprawozdanie z realizacji Powiatowego Programu Opieki nad Zabytkami w Powiecie Grodziskim na lata 2022 – 2025 za okres od 25.08.2022 r. do 25.08.2024 r.

Gmina Milanówek

Ochrona i opieka nad zabytkami jest jednym z zadań własnych gminy. Milanówek w szczególny sposób, będąc miastem-ogrodem, którego większość obszaru stanowi historyczny zespół urbanistyczno-krajobrazowy, musi zadbać o ochronę tego dziedzictwa kulturowego.

Większość obszaru przedwojennego Milanówka wpisana jest do krajowego rejestru zabytków jako „zespół urbanistyczno-krajobrazowy” – liczy on około 400 willi i budynków o wartościach historycznych. Szlak „Wille Milanowskie” prowadzi wzdłuż najciekawszych wybranych 31 obiektów zabytkowej architektury willowej i jest częścią większego projektu „Milanówek w jeden dzień”. Wille prezentują różnorodne style architektoniczne oraz materiały, z których je zbudowano. Zostały wybudowane w okresie pierwszego 30-lecia XX w. Przed każdym budynkiem umieszczona jest tablica z krótkim opisem historii danej willi oraz jej architektury. Na każdej tablicy umieszczono mapkę lokalizującą budynek, z zaznaczeniem drogi w kierunku następnej willi na szlaku.

MAZOWIECKIE		
1. Obiekt willa "WALERIA"	2. Czas powstania I - 1912 II - 1920	3. Miejscowość Milanówek
11 		4. Adres ul. Spacerowa 22, ul. Kazińskiego 25 nr hipoteczny ... 277
		4. Przynależność administracyjna województwo stołeczne warszawskie gmina Milanówek
	Józef A. Hirozek marzec 1977	6. Poprzednie nazwy miejscowości Milanówek
		7. Przynależność administracyjna przed 1.VI.1975 województwo warszawskie powiat grodzisk maz.
		8. Właściciel i jego adres Hanna Mickiewicz ze Szczepkowskich adres j.w.
		9. Użytkownik i jego adres Hanna Mickiewicz ze Szczepkowskich oraz pięć rodzin lokatorów adres j.w.
		10. Rejestru zabytków Nr. A 1202 data 4.XII.1982.

Willa Waleria

Źródło: <https://mwkz.pl>

Sprawozdanie z realizacji Powiatowego Programu Opieki nad Zabytkami w Powiecie Grodziskim na lata 2022 – 2025 za okres od 25.08.2022 r. do 25.08.2024 r.

Willa Waleria jest dziełem Rufina Morozowicza. Kierował on sugestie architektoniczne oraz był inwestorem. Willa została wzniesiona w 1910 roku, a od 1982 roku widnieje w rejestrze zabytków. W latach 1878-1964 w willi mieszkał polski rzeźbiarz – Jan Szczepkowski. Gmina Milanówek, aby uratować to miejsce w 2007 roku odkupiła od rodziny Jana Szczepkowskiego nieruchomość i przyjęła na własność kolekcję jego rzeźb.

W czerwcu 2022 roku została zakończona rekonstrukcja kominów oraz wymiana pokrycia dachowego wykonana z dachówki karpiówki. Wyżej wymienione prace remontowe zostały dofinansowane przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, w ramach programu „Ochrona Zabytków”.

13 października 2022 roku Gmina Milanówek podpisała umowę na realizację zadania pn. „*Rewitalizacja Willi Waleria i stworzenie interdyscyplinarnego miejsca edukacji kulturalnej*”. Gmina na realizację tego zadania pozyskała dofinansowanie ze środków Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego w wysokości 8 041 119,34 zł z Ministerstwa Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu. W ramach otrzymanego dofinansowania przeprowadzono generalny remont budynku, obejmujący między innymi: wzmocnienie i remont ścian, izolację fundamentów, wzmocnienie i remont stropów, podłóg, tynków, remont elewacji, schodów zewnętrznych, wymianę instalacji elektrycznych i wodno-kanalizacyjnych. Odnowiono i rekonstruowano wszystkie historyczne elementy drewniane wchodzące w skład i wyposażenie obiektu, tj. ramiy okienne oraz drzwi z ościeżnicami.

W ramach projektu pn. „*Rewitalizacja Willi Waleria i stworzenie interdyscyplinarnego miejsca edukacji kulturalnej*” zostanie wdrożona nowa oferta kulturalno-edukacyjna obejmująca nowy zakres: ekspozycja i promocja dzieł Jana Szczepkowskiego – promocja jego życia i twórczości w kontekście Milanówka i sukcesów międzynarodowych, promocja rzemiosła związanego z twórczością artysty. W pracowniach: fotograficzno-filmowej, rzeźby i ceramiki, rysunku i malarstwa prowadzone będą szkolenia i warsztaty z różnych dziedzin takich jak: architektura, rzemiosło, projektowanie mebli z materiałów naturalnych. Planuje się także organizację lekcji mistrzowskich z wybitnymi polskimi i zagranicznymi artystami, co ma nawiązywać do historii miejsca. Po zakończeniu realizacji inwestycji pojawi się nowa, bogata oferta kulturalno-edukacyjna, obejmująca także wykłady, wystawy, koncerty, festiwale, imprezy plenerowe, oraz pokazy skierowane do różnorodnych grup odbiorców. W ramach projektu zakupiony zostanie również sprzęt niezbędny do prowadzenia działalności kulturalnej. Tym samym budynek willi ma zostać odtworzony i udostępniony artystom.

Sprawozdanie z realizacji Powiatowego Programu Opieki nad Zabytkami w Powiecie Grodziskim na lata 2022 – 2025 za okres od 25.08.2022 r. do 25.08.2024 r.

Willa Waleria

Źródło: willa-waleria-luty-2024-Piotr-Remiszewski-FB-1-1

Dodatkowo w ramach promocji i edukacji dostępne jest Wirtualne Muzeum Jana Szczepkowskiego na stronie <https://www.muzeum-szczepkowskiego.pl/pl/>, gdzie do wirtualnego zwiedzenia czeka 120 zdigitalizowanych dzieł i ponad 100 archiwalnych fotografii.

Zagospodarowanie terenu wokół willi jest elementem oddzielnego projektu pn. „*Poprawa jakości środowiska miejskiego poprzez zagospodarowanie terenów zielonych na obszarze Gminy Milanówek*”. Gmina Milanówek w 2022 roku podpisała umowę na dofinansowanie na powyższy wspomniany projekt, dzięki czemu miasto otrzymało ponad 10-milionowe dofinansowanie na rewitalizację zieleni na terenie gminy. Realizacja projektu polegała na tworzeniu wielopiętrowych kompozycji roślinnych opartych o gatunki rodzime, stworzeniu przestrzeni biologicznie czynnej o wysokich walorach estetycznych. Utworzeniu miejsc skierowanych do i dla mieszkańców, takich jak: miejsc spacerów, miejsc wypoczynku, miejsc rekreacji. Do realizacji zadania zostały zastosowane naturalne i funkcjonalne materiały.

Milanowski Park Lasockiego to również jedno z miejsc, które przeszło rewitalizację w ramach wyżej wymienionego projektu. Zgodnie z założeniami zadania wykonano między innymi: zabiegi pielęgnujące zieleni (cięcia pielęgnacyjne i sanitarne), nowe nasadzenia drzew, krzewów i bylin (głównie gatunków rodzimych), montaż elementów małej architektury (ławki,

Sprawozdanie z realizacji Powiatowego Programu Opieki nad Zabytkami w Powiecie Grodziskim na lata 2022 – 2025 za okres od 25.08.2022 r. do 25.08.2024 r.

kosze na śmieci, budki lęgowe dla ptaków, tablice informacyjne), opracowano alejki z nowymi nawierzchniami.

Park im. Michała Lasockiego znajduje się tuż przy ul. Kościuszki. To pozostałość po dawnym terenie leśnym, który otaczał Dwór Lasockich. W 55 rocznicę uzyskania praw miejskich usytuowano tam pamiątkowy kamień wraz z tablicą. Z umieszczonego na niej tekstu można dowiedzieć się jakich zasług dla Milanówka dokonał Michał Lasocki, a także kim był. Dziś teren ten służy mieszkańcom głównie do rekreacji i wypoczynku.

Ponadto Milanówek, otrzymał 500 000,00 zł dotacji na rewitalizację zabytkowej willi Wandzin w ramach „Rządowego Programu Odbudowy Zabytków”, planowany wkład własny gminy Milanówek to 10 000,00 zł. Wandzin to kolejna po Walerii, zabytkowa, czyli objęta ochroną konserwatorską willa, w której mieści się budynek A urzędu miasta.

Willa została wzniesiona w 1910 roku dla Antoniego Wieniawskiego właściciela majątku Chlebnia, a także bratanka znanego skrzypka i kompozytora Henryka Wieniawskiego. Jednak już w 1934 roku na parterze tej eklektycznej willi, mieściło się biuro Gminy i Rady Letniska Milanówek. W roku 1948 Wandzin stał się siedzibą władz gminy, a od 1951 roku, gdy Milanówek zyskał prawa miejskie, siedzibą urzędu miasta. Od tego czasu nieprzerwanie jest użytkowany przez milanowski samorząd.

Inny milanowski obiekt, który otrzyma dofinansowanie to kościół św. Jadwigi Śląskiej, który został wpisany do rejestru zabytków decyzją nr 1188A w roku 1981. Dofinansowanie w wysokości 200 000,00 zł zostało przeznaczone na remont dachu. Natomiast w 2024 roku gmina w ramach Rządowego Funduszu Polski Ład otrzymała dofinansowanie w wysokości 500 000,00 zł z przeznaczeniem na prace remontowe kościoła pw. Świętej Jadwigi Śląskiej. Projekt pt. „Prace remontowe kościoła pw. Świętej Jadwigi Śląskiej w Milanówku” zakłada kompleksowy remont elewacji, naprawę rys na łukach sklepień wewnątrz kościoła wraz z malowaniem, a także prace w zakresie systemu odprowadzania i rozsączania wód opadowych.

Również w 2024 roku utworzono Centrum Edukacji Historycznej w Milanówku, w ramach dofinansowania Europejskiego Funduszu Rolnego w wysokości 39 100,00 zł. Centrum Edukacji Historycznej „Mały Londyn” w Milanówku jest izbą pamięci historii lokalnej z punktu widzenia patriotyzmu lokalnego i krajowego. Jest to pierwsze takie miejsce na terenie LGD o tematyce związanej z Milanówkiem – Małym Londynem łączącym edukację z nowoczesnymi technologiami. Centrum jest miejscem organizacji warsztatów kreatywnych, interaktywnych wystaw, spotkań z historykami, odkrywcami i edukatorami.

Sprawozdanie z realizacji Powiatowego Programu Opieki nad Zabytkami w Powiecie Grodziskim na lata 2022 – 2025 za okres od 25.08.2022 r. do 25.08.2024 r.

W ramach programu „*Mazowsze dla zabytków*” Sejmik Mazowsza przyznał wsparcie w wysokości 70 000,00 zł właścicielom willi Ostromir w Milanówku na prace konserwatorskie i restauratorskie zewnętrznej stolarki okiennej oraz drzwiowej na poziomie parteru i piwnicy w budynku. Willa Ostromir jest jedną z milanowskich perełek architektury początków XX wieku. Położona jest w strefie ochrony konserwatorskiej, w najstarszej części miasta. Jej wartości historyczne oraz unikalne walory architektoniczne przyczyniły się do zaliczenia jej do 31 najciekawszych obiektów zabytkowej architektury willowej i zlokalizowania na szlaku „Wille Milanowskie”. Willa została zaprojektowana i wybudowana w latach 1912-1914.

Od lat 30-tych aż do 60-tych XX wieku na piętrze willi mieszkał m.in. dr Jerzy Wiesław Kremky – polski zoolog i entomolog, kustosz Muzeum Zoologicznego w Warszawie oraz nauczyciel biologii w gimnazjum i liceum w Milanówku. W 1946 roku willę kupiła teściowa Jarosława Iwaskiewiczza – Kazimiera Włodek.

Dotację w wysokości ponad 56 000,00 zł gmina Milanówek przyznała właścicielom willi Polonia na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich. Zakres prac obejmował: odtworzenie ceglanej elewacji budynku, odtworzenie gzymsów elewacyjnych oraz dekoracyjnych rozet, wstawienie nowej opaski wzdłuż budynku zgodnie z zaleceniami Mazowieckiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Wykonanie prac budowlano-konserwatorskich pozwoliło na zachowanie pierwotnej zabytkowej formy budowli, co przyczyniło się do idei odwzorowania Letniska Milanówek z początku XX wieku.

Gmina Podkowa Leśna

Podkowa Leśna powstała w latach 20. XX w. według projektu Antoniego Jawornickiego. Jej powstanie związane było z budową kolejki elektrycznej łączącej Grodzisk Mazowiecki z Warszawą. Na terenie dóbr przemysłowca Stanisława Lilpopa powstało miasto-ogród. Niskie, co najwyżej jednopiętrowe wille stały na rozległych parcelach. W tamtym czasie Podkowę Leśną podzielono na cztery strefy – ulice w każdej z nich noszą nazwy z tej samej “rodziny” – ptaków, zwierząt, drzew i kwiatów. Ulice w centralnej części miejscowości układają się w kształt podkowy. Miasto położone jest na jednym z bardziej atrakcyjnych terenów, otoczone z trzech stron lasem. Ma to bezpośredni wpływ na walory naturalne tego miejsca, świeże powietrze, bogatą faunę i florę.

Sprawozdanie z realizacji Powiatowego Programu Opieki nad Zabytkami w Powiecie Grodziskim na lata 2022 – 2025 za okres od 25.08.2022 r. do 25.08.2024 r.

Zestawienie nowych wpisów do Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków dokonanych w okresie sprawozdawczym.

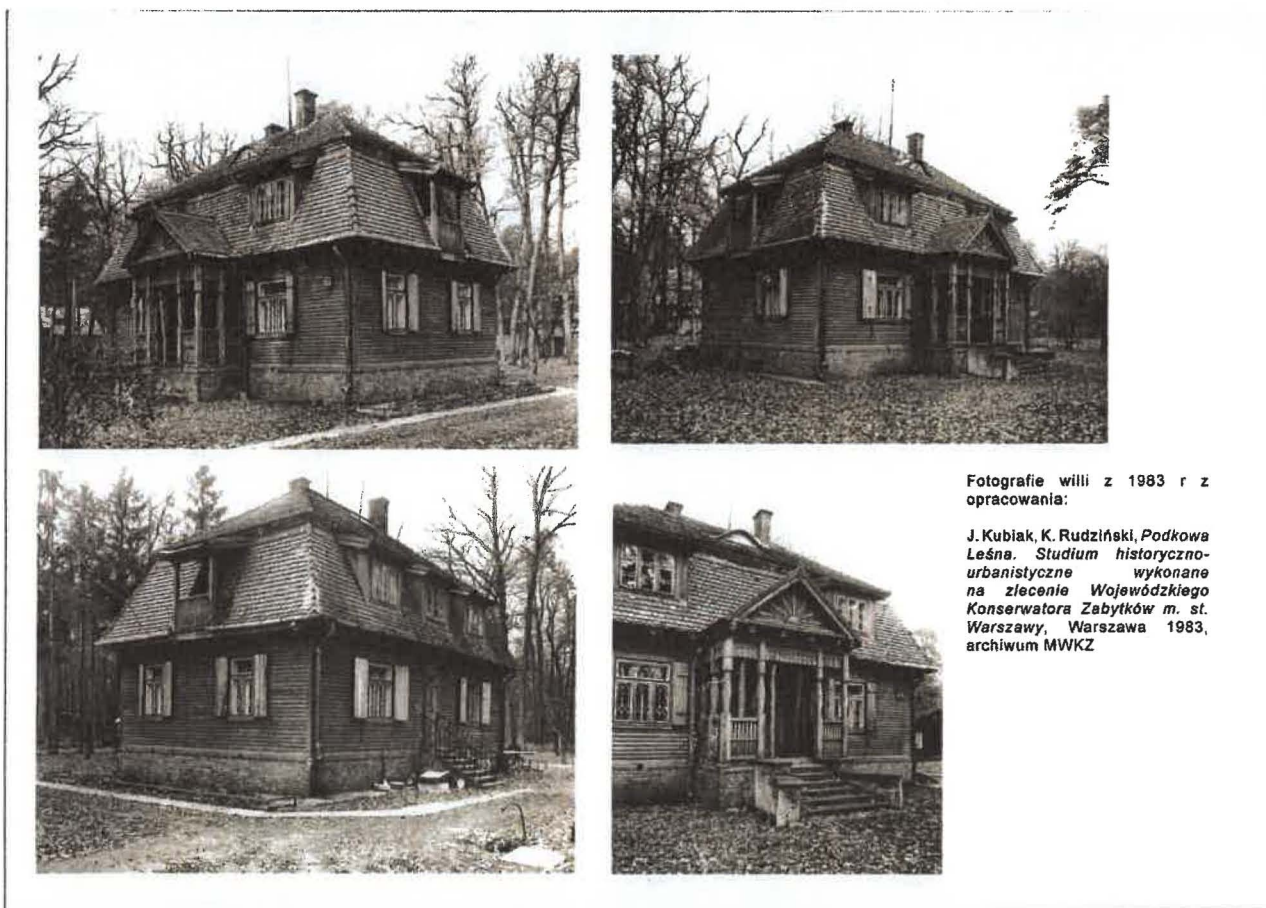
Nr r	Miejscowość	Adres	Obiekt	Datowanie	Data wpisu
1731	Podkowa Leśna	Storczyków 24	Willa Bertoniego wraz z terenem	ok. 1927-28	2022
ewid.	Podkowa Leśna	Parkowa 21	Pensjonat „Przedwiośnie”	1928	2023

Źródło: <https://mwkz.pl/zabytki/rejestr-i-ewidencja-zabytkow>

Drewniana Willa Bertoniego została wzniesiona około 1927-28, a zbudowana została przez Karola Bertoniego oraz jego żonę. Architektura budynku to zręczna kompilacja elementów architektury dworskiej i ludowej, dwóch stylów charakterystycznych dla Polski międzywojennej. Budynek wraz z całą posesją trafił pod ochronę konserwatorską i został wpisany do rejestru zabytków w 2022 roku. Nieruchomość wkomponowana jest w układ drzewostanu oraz obszerną posesję. Wartość artystyczna tego obiektu dostrzegalna jest w jego formie architektonicznej o oryginalnej kompozycji bryły oraz bogatej ornamentyce dekoracji snycerskich ganku frontowego. Wysoki poziom rozwiązań ciesielskich dostrzegalny jest również w dekoracyjnych zakończeniach krokwi partii podokapowych dachu, profilowaniu desek szalunkowych, opaskach okiennych. Wewnątrz budynku zachował się zasadniczy układ przestrzenny oraz drewniana klatka schodowa i pojedyncze przykłady drewnianej stolarki drzwiowej. Wymienione elementy podnoszą autentyczność obiektu oraz przedstawiają obraz pierwotnego standardu wykończenia obiektu.

**Sprawozdanie z realizacji Powiatowego Programu Opieki
nad Zabytkami w Powiecie Grodziskim na lata 2022 – 2025
za okres od 25.08.2022 r. do 25.08.2024 r.**

Willa Bertonięgo

Źródło: <https://mwkz.pl>

Pensjonat „Przedwiośnie” zaprojektował Zbigniew Rzepecki, absolwent Politechniki Lwowskiej i wykładowca w Akademii Sztuk Pięknych w Katowicach. Architekt zaproponował typową dla drewnianych obiektów letniskowych formę. Dawny pensjonat stanowi cenny relikw budownictwa letniskowego Podkowy Leśnej w charakterystycznym dla drewnianych obiektów letniskowych, eklektycznym, malowniczym stylu z elementami architektury dworskiej, a także zakopiańskiej. Budynek wyróżnia się wysokimi walorami architektonicznymi, na które składają się między innymi indywidualnie zaprojektowana bryła urozmaicona podcieniami, werandami i dachem z facjatami oraz detalem architektonicznym nawiązującym do architektury ludowej. Na walory artystyczne obiektu składają się ponadto zróżnicowane motywy zdobnicze.

**Sprawozdanie z realizacji Powiatowego Programu Opieki
nad Zabytkami w Powiecie Grodziskim na lata 2022 – 2025
za okres od 25.08.2022 r. do 25.08.2024 r.**

Pensjonat Przedwiośnie

Źródło: <https://mwkz.pl>

W roku 2023 została wykonana fumigacja willi Jókawa, położonej przy ulicy Parkowej 19 – całkowity koszt przeprowadzonej fumigacji wyniósł 120 540,00 zł, w tym wysokość dofinansowania 50 000,00 zł. Willa Jókawa zaprojektowana przez Zbigniewa Rzepeckiego została wybudowana w 1928 roku z myślą o przeznaczeniu na pensjonat. Co ciekawe budynek został przywieziony w częściach z Wołynia.

Sprawozdanie z realizacji Powiatowego Programu Opieki nad Zabytkami w Powiecie Grodziskim na lata 2022 – 2025 za okres od 25.08.2022 r. do 25.08.2024 r.

Willa Jókawa

źródło: <https://podkowalesna.pl>

Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie przyznał Podkowie Leśnej dofinansowanie na pielęgnację i konserwację pomników przyrody, a także nasadzenia zieleni niskiej. Pielęgnacja pomników przyrody znajdujących się na ulicy Kościelnej, ulicy Jana Pała II, na terenie Ogrodu Matki i Dziecka oraz na terenie Stawiska poprzez wykonanie zabiegów pielęgnacyjnych w obrębie korony 61 drzew, usunięcie posuszu i / lub redukcja korony do 15% objętości wraz z założeniem wiązań dynamicznych typu BOA na sześciu drzewach –kwota dofinansowania w 2023 roku 100 000,00 zł.

W roku 2023 Podkowa Leśna otrzymała wsparcie finansowe na zadanie pn. „Rewaloryzacja Parku Miejskiego” w wysokości 490 000,00 zł w ramach „Rządowego Programu Odbudowy Zabytków”. W ramach przedsięwzięcia zaplanowane są działań konserwatorskie mające na celu przywrócenie pierwotnego charakteru zabytkowej części Parku Miejskiego, która została objęta indywidualnym wpisem do rejestru zabytków.

Sprawozdanie z realizacji Powiatowego Programu Opieki nad Zabytkami w Powiecie Grodziskim na lata 2022 – 2025 za okres od 25.08.2022 r. do 25.08.2024 r.

Nowe wpisy do rejestru zabytków ruchomych:

1. Decyzją WRD.5140.2.29.2020.UD Wojewódzkiego Mazowieckiego Konserwatora Zabytków z dnia 01.04.2022 r. została wpisana do rejestru kapliczka Lilpopów wraz z cokołem znajdującym się w u zbiegu ulic Bażantów i Zachodniej,
2. Decyzją WRD.5140.2.1.2023.KLŻ Wojewódzkiego Mazowieckiego Konserwatora Zabytków z dnia 09.05.2023 r. została wpisana do rejestru kapliczka przydrożna z figurką Najświętszej Maryi Panny w stylu art déco, znajdująca się u zbiegu ulic Parkowej i Bluszczowej. Figura upamiętnia wmurowanie 9 kwietnia 1925 r. w Podkowie Leśnej kamienia węgielnego pod przyszłe założenie miasta ogrodu, na pomysł którego, jeszcze przed I wojną światową, wpadł Stanisław Wilhelm Lilpop, właściciel terenów położonych koło Brwinowa. Jednakże dopiero zakończenie wojny pozwoliło na realizację tych zamierzeń. Lilpop wraz ze Spółką Akcyjną "Siła i Światło", Bankiem Związku Spółek Zarobkowych oraz Spółką Akcyjną „Elektryczne Koleje Dojazdowe” w dniu 9 kwietnia 1925 roku podpisał akt notarialny, powołujący spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością „Miasto-Ogród Podkowa Leśna”. Stanisław Wilhelm Lilpop pod budowę nowego osiedla przekazał ziemię, a przed jego budową, w miejscu gdzie dziś znajduje się Skwer ks. Bronisława Kolasińskiego, wmurowano kamień węgielny, na którym postawiono figurę Matki Boskiej. Figura wykonana w stylu art deco przez Aurelię Jaworską (ur. w 01.12.1891 r. w Chełmnie, data śmierci artystki nie jest znana) przedstawia Matkę Boską. Stojąca w lekkim kontrapoście na półkuli, wyrzeźbiona została w marmurze (carrara) koloru białego. 2,5 metrowej wysokości rzeźba postawiona jest na wysokim cokole prostopadłościennym o wymiarach: 150 x 70 x 70 cm, wykonanym z piaskowca suchedniowskiego (kopulak). Elementem cokołu, wykonanym również z brunatno-czerwonego piaskowca (kopulak), jest schodkowy podest wraz z czterema toczonymi wazonami. Na bocznej ścianie cokołu od strony ul. Parkowej wykuta została inskrypcja fundatorów (lista twórców Podkowy Leśnej), z tyłu zaś jest nazwisko autorki rzeźby.

Sejmik Mazowiecki przyznał gminie Podkowa Leśna dotację na prace konserwatorskie kapliczki w wysokości 35 000,00 zł.

Sprawozdanie z realizacji Powiatowego Programu Opieki nad Zabytkami w Powiecie Grodziskim na lata 2022 – 2025 za okres od 25.08.2022 r. do 25.08.2024 r.

Gmina Baranów

Park w Cegłowie to jedyny obiekt zabytkowy będący własnością gminy Baranów wpisany do rejestru Zabytków. Na odnowę oblicza zabytkowego parku w Cegłowie gmina Baranów otrzymała rządową promesę na 450 000,00 zł. Umowa z wykonawcą na rewaloryzację i Konserwację Zabytkowego parku w Cegłowie została podpisana w 2024 roku. Inwestycja polegać będzie między innymi na pracach pielęgnacyjnych i pielęgnacyjno-leczniczych przy istniejącym drzewostanie, wycince samosiewów i drzew stanowiących zagrożenie dla użytkowników parku, uzupełnieniu i wykonaniu nowych nasadzeń, rekonstrukcji i montażu małej architektury (ławki, kosze na śmieci, stojaki na rowery itp.) oraz tablic edukacyjno-informacyjnych. Zakończenie prac zaplanowane jest na maj 2025 roku. Rozwiązania ekologiczne wprowadzane na terenie parku będą także służyć propagowaniu dobrych wzorów i praktyk proekologicznych wśród mieszkańców. Dzięki temu będą mogli poznawać siedliska roślinne i stanowiska związane z różnymi gatunkami zwierząt dzięki tablicom informacyjnym umieszczonym na terenie parku. Park zyska nowe życie, a mieszkańcy teren służący wypoczynkowi, rekreacji, edukacji i integracji na łonie natury.

W roku 2024 Gmina Baranów otrzymała dofinansowanie w ramach „Rządowego Programu Odbudowy Zabytków” na remont Kościoła Rzymskokatolickiego pw. św. Józefa Oblubieńca NMP w wysokości 900 000,00 zł. Prace remontowe obejmować będą wymianę całości istniejącego pokrycia dachowego oraz wszystkich elementów zadaszeń kościoła łącznie z wieżami i sygnaturą.

Na remont zabytkowego XVIII-wiecznego dworu w Kaskach trafi do gminy Baranów, dzięki staraniom opiekującej się zabytkiem Fundacji Logart. Wsparcie w wysokości 100 000,00 zł zostanie przeznaczone na prace obejmującego odnowę elewacji, a także odtworzenie tynków wewnętrznych.

Dworek w Kaskach ma nietypowy kształt pomieszczeń na osi wejścia, a są nimi: sieni i salon, które mają kształt owalny. W efekcie na elewacji ogrodowej widzimy półkolisty ryzalit. Owale wnętrza i odpowiadający mu ryzalit to unikalne rozwiązanie na Mazowszu, jeśli chodzi o dwory ziemiańskie. Owalne salony, a raczej sale balowe, lub też sienie, są cechą pałaców, a nie parterowych dworów. Owalny, centralnie usytuowany salon istnieje w barokowym dworze w Koszutach w Wielkopolsce i wnętrze to robi niezrównane wrażenie, już samym swoim kształtem.

**Sprawozdanie z realizacji Powiatowego Programu Opieki
nad Zabytkami w Powiecie Grodziskim na lata 2022 – 2025
za okres od 25.08.2022 r. do 25.08.2024 r.**

Elewacja frontowa dworu ozdobiona jest, jak przystało na budowlę klasycystyczną, trójkątnym szczytem, podpartym dwiema parami kolumn, w spokojnym stylu tokańskim. Natomiast niezwykle jest to, że kolumny te powtórzone zostały w czterech narożnikach dworu. Próżno gdzie indziej szukać takiej realizacji, nieznanemu architektowi wykazał się oryginalnością.

**Fot. 1. Kaski. Klasycystyczny dworek, 11.1980,
fot. W. Naliński .**

Dwór w Kaskach

źródło: <https://zabytek.pl>

Po II wojnie budynek użytkowany był przez szkołę. W latach 60-tych mieściła się w nim wiejska klubokawiarnia i odbywały się wieczorki taneczne dla okolicznej młodzieży.

Sprawozdanie z realizacji Powiatowego Programu Opieki nad Zabytkami w Powiecie Grodziskim na lata 2022 – 2025 za okres od 25.08.2022 r. do 25.08.2024 r.

Gmina Jaktorów

Gmina Jaktorów leży w obrębie południowo-wschodniej części mezoregionu Równiny Łowicko-Błońskiej. Warunki naturalne terenu gminy Jaktorów, tj. rzeźba terenu, jakość gleb, zasoby wód powierzchniowych i gruntowych, pokrycie terenu i klimat, należy ocenić jako korzystne dla osadnictwa i działalności gospodarczej. Gmina Jaktorów leży w obrębie zlewni IV rzędu dwóch niewielkich rzek: Tucznej i Wierzbianki. Tereny gminy Jaktorów znajdują się na byłym kompleksie rozległej Puszczy Jaktorowskiej.

Walory krajobrazowe gminy podnosi teren Wydm Międzyborowskich i malownicza dolina rzeki Tucznej. Doliny rzeczne przecinające gminę mają znaczenie ponad lokalne. Wraz z przyległymi kompleksami leśnymi tworzą one korytarze powiązań ekologicznych o znaczeniu regionalnym. Na przełomie 2022 i 2023 roku Referat Ochrony Środowiska i Rolnictwa zajmował się typowaniem drzew cennych przyrodniczo i ich weryfikowaniem pod kątem objęcia ochroną pomnikową. Przeprowadzono oględziny terenowe cennych przyrodniczo obiektów zgłaszanych również przez mieszkańców. Na wykonanie inwentaryzacji pomników przyrody wydatkowano w 2022 roku 21 964,00 zł, a na prace pielęgnacyjne w roku 2023 wydano 6 480,00 zł. Na terenie gminy Jaktorów zlokalizowanych jest łącznie 19 obiektów – pomników przyrody (11 szt. Wieloobektowych tj. aleje, szpalery oraz 8 szt. Jednoobektowych).

W ramach „Rządowego Programu Odbudowy Zabytków”, gmina Jaktorów otrzymała dofinansowanie na prace budowlano-konserwatorskie elewacji i wnętrza kościoła pw. Świętej Rodziny w Jaktorowie w wysokości 1 370 500,00 zł.

Ponadto gmina Jaktorów przyjęła Program Ochrony Środowiska na lata 2020-2023 z perspektywą do roku 2027, który jest podstawowym narzędziem prowadzenia polityki ochrony środowiska na terenie gminy. Przedmiotowy dokument wspomaga dążenie do uzyskania w gminie sukcesywnego ograniczenia degradacji środowiska, ochronę i rozwój jego walorów oraz racjonalne gospodarowanie zasobami środowiska z uwzględnieniem konieczności jego ochrony.

Gmina Żabia Wola

Żabia Wola jest niewielką, malowniczą gminą położoną na południu Powiatu Grodziskiego. Liczne walory przyrodnicze i krajobrazowe sprawiają, że teren Gminy Żabia Wola jest atrakcyjny pod względem turystycznym. Walory krajobrazowe wzbogacają rezerwy przyrody, to jest Skulski Las i Skulskie Dęby, bogata szata roślinna, duża różnorodność gatunkowa

Sprawozdanie z realizacji Powiatowego Programu Opieki nad Zabytkami w Powiecie Grodziskim na lata 2022 – 2025 za okres od 25.08.2022 r. do 25.08.2024 r.

występujących zwierząt oraz pomniki przyrody. Ponadto na terenie gminy jest wiele zabytków od pałaców, dworków poprzez obiekty tradycyjnego budownictwa wiejskiego do kościoła i cmentarza.

W okresie sprawozdawczym przeprowadzono renowację kościoła p.w. Świętych Apostołów Piotra i Pawła oraz dzwonnicy w miejscowości Skuty. Gmina otrzymała dofinansowanie ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020 w wysokości 999.507, 10 zł, a łączna wartość projektu wyniosła 1 249 383,88 zł. Obecny kościół pw. Świętych Piotra i Pawła zbudowano w 1674 roku, stanowi przykład ludowej architektury sakralnej z wnętrzem ozdobionym iluzjonistyczną polichromią wykonaną na płótnie. Jest niewielki i z zewnątrz dość skromny, ale zachwyca wnętrzem. Osiemnastowieczne wyposażenie kościoła wykonane jest w drzewie modrzewiowym. Ołtarz główny, dedykowany Chrystusowi Ukrzyżowanemu i ołtarze boczne, z obrazami Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny i Matki Bożej, utrzymane są w stylu barokowym, natomiast ambona, chrzcielnica i konfesjonały w stylu rokokowym. Na chórze muzycznym zainstalowano organy napędzane miechem nożnym.

Przetrwał do dziś dzięki temu, że kilkakrotnie na przestrzeni lat wykonano prace remontowe, a najważniejsze z nich to:

- 1) Po stu latach w 1774 roku kościół przeszedł gruntowny remont, podczas którego dobudowano zakrystię, a ściany obito płótnem, na którym wykonano malowidła – polichromie,
- 2) W latach 1889-1894, pod kierunkiem architekta Juliana Ankwicza kościół przeszedł kolejny remont (m.in. wymieniono podwaliny, wyremontowano konstrukcję dachową, wymieniono gontowe pokrycie dachowe na nowe),
- 3) W latach 1895-1900 kościół odmalowano od zewnątrz, a wewnątrz częściowo przemaalowano oraz uzupełniono malowidła,
- 4) W 1927 r. w świątyni wymieniono na nowe podwaliny i pokryto dach blachą,
- 5) W latach 1939-1940 wykonane zostało ogrodzenie świątyni,
- 6) W latach 1980-1982 – miały miejsce kolejne prace ciesielskie w kościele przy remoncie więźby dachowej oraz konstrukcji ścian, jak również wymieniono podwaliny,

Sprawozdanie z realizacji Powiatowego Programu Opieki nad Zabytkami w Powiecie Grodziskim na lata 2022 – 2025 za okres od 25.08.2022 r. do 25.08.2024 r.

- 7) Ostatni większy remont miał miejsce w 1995 roku. Wymieniono wówczas dźwigary, podłogę, szalunek, o 30 cm podniesiono zakrystię i prezbiterium oraz wyremontowano poddasze. Teren kościoła otoczono ogrodzeniem i uporządkowano teren przykościelny.

W roku 2024 zostało uruchomione postępowanie na prace remontowe, modernizacyjne oraz konserwatorskie w zabytkowym Kościele Parafialnym Zwiastowania Najświętszej Maryi Panny w Żelechowie. Prace będą realizowane w ramach otrzymanego dofinansowania ze środków „Rządowego Programu Odbudowy Zabytków”. Wysokość przyznanego wsparcia wynosi 400 000,00 zł.

W latach 2024-2025 prowadzone będą prace remontowe w Gminie Żabia Wola w ramach „Rządowego Programu Odbudowy Zabytków” otrzymała środki w wysokości 245 000,00 zł na remont i renowację zabytkowego dworku pełniącego dom kultur. Prace remontowe konserwatorskie mają obejmować dach i poddasze, drzwi i okna oraz elewację, usunięcie zawilgocenia oraz uzupełnienie ubytków stopni schodów zewnętrznych, oraz cokołów, montaż systemu wentylacji zgodnie ze sztuką konserwatorską. Wysokość zabezpieczonych środków na realizację zadania wynosi 950 000,00 zł.

Dom Kultury w Żabiej Woli

Źródło: <https://dkzabawola.pl>

Sprawozdanie z realizacji Powiatowego Programu Opieki nad Zabytkami w Powiecie Grodziskim na lata 2022 – 2025 za okres od 25.08.2022 r. do 25.08.2024 r.

Zespół dworski w Żabiej Woli powstał na początku XIX w. Właścicielką dóbr żabiowolskich była wówczas rodzina Dzierzbickich. W pierwszej połowie XX w. ówczesny właściciel Kazimierz Wojciechowski, przebudował budynek w stylu klasycystycznym. Po II wojnie światowej dwór uległ zniszczeniu a otaczający go park zdewastowano. Generalny remont dworu nieznacznie zmienił jego wygląd zewnętrzny.

W latach 2022-2024 nie dokonano nowych wpisów do rejestru zabytków nieruchomych, ruchomych oraz archeologicznych, natomiast od dnia 10 października 2023 roku wyłączono z wojewódzkiej ewidencji zabytków karty ewidencyjne następujących zabytków nieruchomych:

- 1) chałupy położonej przy ulicy Pałacowej 42 w Grzegorzewicach (dz. ew. o nr 71/8, Obr. Grzegorzewice),
- 2) budynku mieszkalnego, położonego przy ulicy Tarczyńskiej 10 w Ojrzeńcu (dz. ew. p nr 142/4, Obr. Ojrzeńcu),
- 3) budynku mieszkalnego położonego przy ulicy Szkolnej 15 w Osowcu (dz. ew. o nr 166/3, 166/5, Obr. Osowiec),
- 4) budynku mieszkalnego położonego przy ulicy Szkolnej 121 w Osowcu (dz. ew. O nr 308/1, Obr. Osowiec),
- 5) budynku mieszkalnego położonego przy ulicy Karolkowej 14 w Żelechowie (dz. ew. o nr 491/1, Obr. Żelechów),
- 6) budynku mieszkalnego położonego przy ulicy Kościelnej 8 w Żelechowie (dz. ew. o nr 604, Obr. Żelechów),
- 7) budynku mieszkalnego położonego przy ul. Chełmońskiego 11 w Żelechowie (dz. ew. o nr 574, Obr. Żelechów) budynku gospodarczego położonego przy ulicy Szkolnej 121 w Osowcu (dz. ew. o nr 308/1, Obr. Osowiec).

Zabytki nieruchome stanowiące własność Powiatu Grodziskiego

Powiat dysponuje ogromnym potencjałem: gruntami pod inwestycje przemysłowe i mieszkaniowe, terenami atrakcyjnymi turystycznie i rekreacyjnie. Położony niepełną godzinę drogi od Warszawy jest doskonałym miejscem relaksu.

Powiat Grodziski przyjął i realizuje „Programu Ochrony Środowiska dla Powiatu Grodziskiego do 2029 roku”. Przedmiotowy dokument ma na celu ograniczenie degradacji środowiska, ochronę i rozwój jego walorów oraz racjonalne gospodarowanie zasobami środowiska.

Sprawozdanie z realizacji Powiatowego Programu Opieki nad Zabytkami w Powiecie Grodziskim na lata 2022 – 2025 za okres od 25.08.2022 r. do 25.08.2024 r.

Również w raportach o stanie Powiatu Grodziskiego za lata 2022, 2023 w strategii rozwoju Powiatu Grodziskiego, uwzględniony jest cel strategiczny – *“Ochrona i poprawa statutu zabytków oraz rozwój kultury na terenie powiatu grodziskiego”*. Mający na celu utrzymanie zabytków należących do Powiatu Grodziskiego w stanie zapewniającym zachowanie jego wartości.

Ponadto Powiat aktywnie promuje wiedzę o Powiecie Grodziskim oraz jego walorach przyrodniczych i kulturalnych poprzez publikowanie przewodników, albumów, folderów. I tak na przykład w roku 2023 wydane zostały publikacje, takie jak:

- 1) „Powiat Grodziski... odkryj i daj się zaskoczyć” – informator turystyczny przedstawiający miejsca warte odwiedzenia znajdujące się w powiecie.
- 2) „Album Przyrodniczy - Powiat Grodziski” – informator o faunie i florze znajdującej się na terenie Powiatu Grodziskiego.

Muzeum im. Anny i Jarosława Iwaszkiewiczów w Stawisku

Budynek znajduje się na niewielkim wzniesieniu otoczony w przeważającej części parkiem leśnym. Od północnej bramy przed owalny podjazd przed budynkiem prowadzi aleja wysadzona świerkami, a bliżej domu lipami. Architektura obiektu odwołuje się do stylu dworskiego z cechami w stylu klasycyzmu. Budynek jest murowany z dekoracją elewacji z kamieni polnych, podpiwniczony, piętrowy z poddaszem. Przykrywa go czterospadowy dach kryty dachówką z oknami powiekowymi od frontu i facjatami od zachodu i południa. Dziewięcioosiową elewację frontową wyróżnia trójosiowy ryzalit środkowy, zwieńczony trójkątnym frontonem z herbem Iwaszkiewicza Trąby w centrum tympanonu. Ryzalit poprzedza ganek ze schodami z trzech stron i czterema kolumnami tokańskimi wspierającymi balkon piętra o tralkowej balustradzie. Ryzalit wyróżnia się też ciekawą formą otworów drzwiowych i okiennych.

Sprawozdanie z realizacji Powiatowego Programu Opieki nad Zabytkami w Powiecie Grodziskim na lata 2022 – 2025 za okres od 25.08.2022 r. do 25.08.2024 r.

Dwór Stawisko

Źródło <https://pl.wikipedia.org>

W okresie sprawozdawczym kontynuowano konwersje katalogu księgozbioru Stawiska – z systemu MAK, na system Alfios i objęto nią 10 904 opisów katalogowych książek, a w pierwszej połowie roku 2024 skatalogowano 470 książek. Katalog książek jest na bieżąco aktualizowany i udostępniony jest na stronie internetowej Muzeum.

W zakresie archiwum rękopiśmiennego skatalogowano i opisano 8 035 kart, stanowiących 45 jednostek inwentarzowych. Na potrzeby badaczy twórczości Jarosława Iwaszkiewicza wykonano cyfrowe kopie archiwaliów - 69 kart w 2022 i 145 kart w 2023 oraz udostępniono łącznie 56 teczek zbiorów archiwalnych.

W ramach działań dotyczących zbiorów fotograficznych zakończono w 2022 roku inwentaryzację elektroniczną, czego efektem była ich digitalizacja i udostępnienie na stronie internetowej Muzeum. Ponadto udostępniono nieodpłatnie wydawnictwom naukowym i niekomercyjnym 25 pozycji zbiorów fotograficznych, m. in.: Uniwersytetowi w Pittsburghu oraz Uniwersytetom: Warszawskiemu i Białostockiemu. Aktualnie kontynuowana jest opieka nad zbiorami fotograficznymi poprzez aktualizację opisów fotografii na stronie fotonova.pl.

W okresie sprawozdawczym wykonano inwentaryzację elektroniczną 1843 pozycji muzealiów artystycznych.

Sprawozdanie z realizacji Powiatowego Programu Opieki nad Zabytkami w Powiecie Grodziskim na lata 2022 – 2025 za okres od 25.08.2022 r. do 25.08.2024 r.

Wśród nowości, w zbiorach Muzeum znalazły się:

- 1) akwarele (70x100 cm i 70x50 cm) przekazane w darze od Józefa Wilkonია
- 2) figurka Matki Boskiej do kapliczki w parku, według projektu Stryjeńskiego.
- 3) tkanina artystyczna „Przemijanie” autorstwa Marii Jełowickiej wykonanej techniką gobelinową trójwymiarową
- 4) dywan wełniany wykonany na przełomie lat 20 i 30 XX w.
- 5) 39 sztuk listów Jarosława Iwaszkiewicza do Teresy Chylińskiej

W ramach współpracy z Muzeum Narodowym w Krakowie, władze Muzeum wypożyczyli obraz Antoniego Praclewskiego pt. „*Odwrót Napoleona spod Moskwy*” na wystawę pt. „*Nowy początek. Modernizm w II RP*”.

W latach 2022-2024 wykonano prace konserwatorskie i renowacyjne kilku cennych eksponatów:

- 1) 15 wydruków akwarel na papierze (afrykańska podróż S. Lilpopa, 1910-11),
- 2) portretu Wojciecha Bogusławskiego w technice litografii,
- 3) komody w stylu rokoko (intarsjowana),
- 4) krzesel z pokoju sypialnego i salonu-jadalni,
- 5) pensjonarki (XIX/XX w.) z hallu na piętrze Muzeum,
- 6) 3 krzesel z pokoju stołowego z XX w.,
- 7) kanapy z XIX w.,
- 8) komody rokokowego z XVIII w.,
- 9) stolika kawowego z pocz. XX w.,
- 10) stołu skrzyniowego, tzw. Chłopskiego z XVIII w.,
- 11) stolika neorokokowego z XVIII w.
- 12) dezynfekcja 92 szt. muzealiów we współpracy z Biblioteką Narodową w Warszawie,
- 13) zabezpieczenie zbiorów archiwum fotograficznego przed degradacją, poprzez przenoszenie zbiorów do opakowań wykonanych z materiałów bezkwasowych – około 300 pozycji.

Natomiast pod nadzorem Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków wykonano renowację drzwi balkonowych i okien od północnej (frontowej) strony budynku – przy wykorzystaniu środków z dotacji celowej Starostwa Powiatu Grodziskiego i Marszałka Województwa Mazowieckiego. Ogrodzono teren Muzeum od zachodniej strony Stawiska. Wykonano podjazd oraz nowe schody przed wejściem do budynku od strony wschodniej, tj. od ul. Gołębiej, a także zakończono remont tarasu od strony frontowej. W roku 2023 wykonano oczyszczenie i olejowanie

Sprawozdanie z realizacji Powiatowego Programu Opieki nad Zabytkami w Powiecie Grodziskim na lata 2022 – 2025 za okres od 25.08.2022 r. do 25.08.2024 r.

podłóg na parterze budynku oraz schodów i remont sali wystawienniczej. Ponadto przeprowadzono renowację drzwi wejściowych od strony północnej i wschodniej.

W ramach działalności kulturalnej i edukacyjnej Muzeum zrealizowano:

1) koncerty, np.:

- ✓ koncert kameralny Passacaglia Händla- Halvorsena na skrzypce i altówkę,
- ✓ koncert ukraińskiej muzyki cerkiewnej i ludowej w wykonaniu Zespołu Muzyki Cerkiewnej Varslavia,
- ✓ koncert kameralny Fanny Mendelssohn-Hensel (kwartet smyczkowy Es-dur),
- ✓ koncert pt. „*Liryka wokalna kompozytorów polskich XX i XXI wieku do wierszy m.in. G. Lorki, Cz. Miłosza, W. Szekspira, T. Śliwiaka*” (którego organizatorem był Warszawski Oddział Związku Kompozytorów Polskich),
- ✓ koncert Fryderyka Chopina, obejmujący Wariacje B-dur op. 2 „*La ci darem la mano*”
- ✓ koncert „*Piwnicy pod Baranami*” (z kompozycjami do słów m. in. Leśmiana, Poświatowskiej, Osieckiej),
- ✓ koncerty organizowane w ramach I Międzynarodowych Warsztatów Muzycznych im. Jana Staniendy:
 - inauguracyjny, utwory Franza Petera Schuberta,
 - finałowy, utwory Camille Saint-Saëns, Henryka Wieniawskiego,
- ✓ w ramach wydarzenia pt. „Spotkanie z Muzyką i Literaturą”:
 - kompozycje z płyty „To nie przypadek”,
 - utwory Chopina, Schumanna i Szymanowskiego,
 - muzyka polskich kabaretów w dwudziestolecia międzywojennego,
- ✓ 3 koncerty w ramach II Festiwalu „*Stawisko – miejsce symbiozy sztuk i kultur: W stronę Ukrainy*”, objętego mecenatem i współorganizowanego przez: Związek Kompozytorów Polskich, MKIDN – IMIT, ZAiKS oraz Związek Literatów Polskich – wg koncepcji merytorycznej Pani Alicji Matrackiej-Kościelny,
- ✓ koncert w wykonaniu Doroty Kolinek (altówka) i Szymona Drabińskiego (fortepian), prezentujący utwory Dymitra Szostakowicza i George’a Enescu,
- ✓ Koncert noworoczny w wykonaniu Izabeli Jutrzenki-Trzebiatowskiej,
- ✓ Koncert w wykonaniu Jakuba Jakowiza i Łukasza Chrzęszczyka,
- ✓ Recital Agnieszki Grochowicz i Bogdana Hołowni „*Ja Pana w podróż zabiorę*”,

Sprawozdanie z realizacji Powiatowego Programu Opieki nad Zabytkami w Powiecie Grodziskim na lata 2022 – 2025 za okres od 25.08.2022 r. do 25.08.2024 r.

- ✓ Koncert zespołu ALDO DUO,
- ✓ Koncert w wykonaniu uczestników Warsztatów z udziałem prof. Magdaleny Szczepanowskiej i Krzysztofa Staniendy,
- ✓ Koncert „Poezja i Jazz” w wykonaniu Agi Zaryan, której towarzyszył ceniony pianista jazzowy Michał Tokaj,
- ✓ 3 koncerty w ramach III Festiwalu „Stawisko – miejsce symbiozy sztuk i kultur: W stronę Francji”, partner wydarzenia było Stowarzyszenie Autorów ZAiKS, a opiekę medialną sprawowało Polskie centrum Informacji Muzycznej, Radio „Bogoria”,
- ✓ Koncert najpiękniejszych piosenek francuskich w wykonaniu artystów Piwnicy pod Baranami,
- ✓ Koncert utworów Chopina i Debussy,
- ✓ Koncert Piotra Pławnera i Piotra Sałajczyka, którzy zaprezentowali między innymi, *Sonatę G-dur* Maurice Ravela oraz *Romans Gabriela Faure*,
- ✓ Koncert świąteczny w wykonaniu Doroty Miśkiewicz & Marka Napiórkowskiego,
- ✓ Recital fortepianowy Aleksandra Dębicza,
- ✓ Recital pianisty, kompozytora, aranżera i dyrygenta Marcina Maseckiego,
- ✓ Recital Adama Kośmiejka z repertuarem od Beethovena po Philipa Glassa, Chicka Coreę, Simeona ten Holta i Friedricha Gulde.

2) spotkania literackie, sympozja, spektakle, np.:

- ✓ spotkanie poświęcone korespondencji Jarosława Iwaszkiewicza i Jerzego Lisowskiego oraz lutowemu miesięcznikowi „*Twórczość*”,
- ✓ spotkanie nawiązujące do związków Jarosława Iwaszkiewicza z Ukrainą,
- ✓ spotkanie z okazji ukazania się nowego wydania „*Książki moich wspomnień*” Jarosława Iwaszkiewicza (wolnego od zmian wprowadzonych przez cenzurę w czasach PRL-u),
- ✓ Spotkanie z Anną Papieską poświęcone opowieści „*Portrety i rozmowy*”,
- ✓ w ramach wydarzenia pt. „*Spotkanie z Muzyką i Literaturą*”,
 - sympozjum – Ukraina Jarosława Iwaszkiewicza,
- ✓ spotkanie z Barbarą Walicką - autorką książki „*Podkowa i stare koronki*” oraz monografii poświęconej kpt. Henrykowi Walickiemu,

Sprawozdanie z realizacji Powiatowego Programu Opieki nad Zabytkami w Powiecie Grodziskim na lata 2022 – 2025 za okres od 25.08.2022 r. do 25.08.2024 r.

- ✓ spotkanie z Ewą Gaworską-Paczoską - autorką tomu poetyckiego „*Uderz w wiersz*”,
- ✓ spotkanie ze znawcami tematu o Stawisku i Maisons-Laffitte jako dwóch kluczowych miejscach dla polskiej epistolografii i kultury (w ramach spotkania pt. „*Listy dawniej i dziś*”),
- ✓ spektakl performatywny „*Szeptucha*” - w wykonaniu Anny Wojciechowskiej,
- ✓ spotkanie z Piotrem Müldnerem-Nieckowskim - autorem tomów poezji pt. „*Żywica*” oraz powieści „*Diabeł na placu Zbawiciela*”,
- ✓ spotkanie z Natalią Belczenko,
- ✓ spotkanie z edytorami listów Anny i Jarosława Iwaszkiewiczów oraz redaktorem „*Twórczości*”, panem Mateuszem Wernerem i Przemysławem Dakowiczem,
- ✓ spotkanie z Grażyną Obrąpalską, autorką m. in. Tomików wierszy „*Zanim pogubią się litery*”,
- ✓ spotkanie laureatów Nagród Literackich im. Juliusza Słowackiego im. Jarosława Iwaszkiewicza,
- ✓ oprowadzenie kuratorskie po wystawie Aleksandry Szempruch,
- ✓ spotkanie dotyczące odnalezienia i niepublikowanego dotąd wiersza Iwaszkiewicza „*Smak agrestu w Kalniku*”,
- ✓ spotkanie z prof. Markiem Cichockim, dr. hab. Dariusz Gawinem oraz dr. Dariuszem Karłowiczem, twórcami programu TVP Kultura,
- ✓ wieczór upamiętniający stulecie urodzin Marii Iwaszkiewicz z udziałem wnuczka Ludwika Włodek oraz Jerzego Krzemińskiego, przez ponad 30 lat był kustoszem Działu Literatury Muzeum Okręgowego w Sandomierzu.

3) wystawy i pokazy filmowe:

- ✓ Wystawa „*Warszawa Jarosława Iwaszkiewicza*”,
- ✓ wystawę tkaniny artystycznej pod patronatem Okręgu Warszawskiego Związku Polskich Artystów Plastyków,
- ✓ Wystawa „*Jarosława Iwaszkiewicza – Lato 1932*”,
- ✓ Wystawa wybranych fotografii i rękopisów dotyczących związków Jarosława Iwaszkiewicza z Ukrainą,
- ✓ Wystawa fotografii słuchaczy Ogniska Plastycznego w Grodzisku,

Sprawozdanie z realizacji Powiatowego Programu Opieki nad Zabytkami w Powiecie Grodziskim na lata 2022 – 2025 za okres od 25.08.2022 r. do 25.08.2024 r.

- ✓ Pokaz filmu dokumentalnego „*Życie to coś pięknego*” nt. niezwykłych losów Wiesława Kępińskiego, przybranego syna Iwaszkiewiczów, w reżyserii Dagmary Drzazgi – realizowanego przez TVP Katowice,
- ✓ Wystawa prac nieformalnej grupy kobiet-artystek *cudoTWÓRCZYNIE „Odrodzenie”*,
- ✓ Wystawa grafiki Izy Kłossowskiej,
- ✓ Filmy Kuby Odechowskiego „*O Lesie Młochowskim i nie tylko*”,
- ✓ Wystawa „*Dary dla Muzeum im. Anny i Jarosława Iwaszkiewiczów w Stawisku*” na którym wybrane dzieła sztuki, rękopisy, książki, fotografie ofiarowane przez różnych darczyńców w latach 1987-2022,
- ✓ Wystawa Aleksandry Szempruch, malarki, graficzki, scenografki, kostiumografki,
- ✓ Wystawa plenerowa pt. „*Bliscy: Katot i Jaroś*” poświęcona relacją łączącym Karola Szymanowskiego i Jarosława Iwaszkiewicza. Wystawa zrealizowana przez studentów muzykologii Uniwersytetu Warszawskiego pod kierownictwem dr Pawła Siechowicza,

Co roku Muzeum bierze udział w ogólnopolskiej akcji Noc Muzeum oraz realizuje Konkurs Recytatorski dla dzieci i młodzieży. W 2023 roku odbyła się XXI edycja konkursu pt. „*Rozmowa z kamieniem – świat Wisławy Szymborskiej*”, który był poprzedzony cyklem warsztatów. Do konkursu zgłosiło się 211 uczestników, zarówno z Powiatu Grodziskiego jak i Pruszkowskiego. Natomiast w 2024 roku pod patronatem Starosty Powiatu Grodziskiego, została zrealizowana XXII edycja konkursu pt. „*Drogi Jarosławie – Kochany Zbyszku Iwaszkiewicz i Herbert – poeci dwóch pokoleń*”.

Pracownicy Muzeum opracowali i zrealizowali ciekawe tematy lekcji muzealnych i innych przedsięwzięć edukacyjnych, jak np. spotkanie edukacyjno-przyrodnicze dla dzieci polskich i ukraińskich pt. „*Wiosna w ogrodzie poety*” (poprowadzone w języku polskim i ukraińskim).

Ponadto zrealizowano nowy konkurs dla dzieci i młodzieży pt. IWASZKonkurs, którego zasadniczym celem była interpretacja dowolnego wiersza Jarosława Iwaszkiewicza za pomocą: ilustracji, plakatu, fotografii, filmu lub audiobooka. Do Konkursu zgłosiło się 119 uczestników, a nagrodami dla laureatów były warsztaty z wybitnymi artystami (Józefem Wilkoniem i Sławomirem Rumiakiem) oraz karty prezentowe.

Muzeum opracowało i wydało wiele publikacji między innymi pt. „*Jarosław Iwaszkiewicz i Ukraina*”, Przewodnik po Muzeum w angielskiej wersji językowej, recenzje „*Błagam napisz*”

Sprawozdanie z realizacji Powiatowego Programu Opieki nad Zabytkami w Powiecie Grodziskim na lata 2022 – 2025 za okres od 25.08.2022 r. do 25.08.2024 r.

na temat drugiego tomu listów Anny i Jarosława Iwaszkiewiczów, czy artykuł „*Sarmata z aparatem*” na temat życia St. W. Lilpopa w 160 rocznicę urodzin, które ukazały się w *Rzeczpospolitej, Plus Minus*.

Pracownicy Muzeum na stałe współpracują z miesięcznikiem „*Twórczość*”, dla którego opracowali wiele artykułów, takich jak: listy Jarosława Iwaszkiewicza do Szymona Piotrowskiego (nr 2/2022), listy Jarosława Iwaszkiewicza do Tadeusza Kwiatkowskiego (nr 2/2023), listy Stefana Napierskiego do Jarosława Iwaszkiewicza (nr 2/2024), publikacja nowego wiersza Jarosława Iwaszkiewicza „*Smak agrestu w Kalniku*”. Współpraca z wydawnictwem, zaowocowała wydaniem książki pt. „*Oblicza Iwaszkiewicz, zawierającej eseje o Iwaszkiewiczu*” oraz Aneksem, w którym znalazły się niepublikowane wcześniej listy do Iwaszkiewicza i teksty jemu poświęcone, w tym pisarzy rosyjskich.

Natomiast w roku 2023 Muzeum współpracowało z mediami w zakresie realizacji filmu dokumentalnego poświęconego Jarosławowi Iwaszkiewiczowi, w reżyserii Agnieszki Gasper i Tomasza Sokołowskiego w ramach Filmowego Kanonu Literatury Polskiej XX w. Muzeum w Stawisku brało również udział w nagraniu do serialu dokumentalnego „*Historia kuchni polskiej*” (odc. Kuchnia Iwaszkiewiczów) realizowanego na zlecenie Telewizji Polskiej oraz Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Na stronie internetowej Muzeum relacjonowane były bieżące tematy, promujące działalność placówki. Natomiast wywiady z dyrektorem oraz pracownikami Muzeum publikowane lub emitowane były w: Polskim Radiu Jedynka, RDC, Radiu Bogorii, Radiu Kraków, Radio Niepokalanów, TVP – Kurier Mazowiecki oraz lokalnej prasie, czy biuletynach (w tym comiesięczne relacje w „*Biuletynie Podkowy Leśnej*”). Muzeum w Stawisku brało również udział w debacie pt. „*Polska jako antycesarstwo Iwaszkiewicz i historia*”, którą zorganizowali przedstawiciele Zamku Królewskiego w Warszawie, prowadzonej w formie spotkania „on-line”.

W roku 2024 został wprowadzony Regulamin Parku. Przeprowadzono inwentaryzację drzew wzdłuż alejek parkowych i Muzeum wystąpiło z wnioskiem do Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego w sprawie wycinki suchych drzew. Na bieżąco realizowana jest pielęgnacja roślinności, koszenie traw, usuwanie ekspansywnej roślinności, oczyszczanie klombów, czy wykonywanie nowych nasadzeń.

Sprawozdanie z realizacji Powiatowego Programu Opieki nad Zabytkami w Powiecie Grodziskim na lata 2022 – 2025 za okres od 25.08.2022 r. do 25.08.2024 r.

Na podkreślenie zasługuje fakt, że Pani Alicja Matracka-Kościelny, Dyrektor Muzeum w Stawisku, otrzymała w 2022 roku nagrodę indywidualną Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego „za zasługi w upowszechnianiu kultury”.

W roku 2023 zgodnie z art. 11 ustawy z dnia 21 listopada 1996 roku o muzeach powołano nową Radę Muzeum im. Iwazkiewiczów w Stawisku, w skład której wchodzi:

- 1) Radny Pan Wojciech Hardt, rekomendowany przez Powiat Grodziski,
- 2) Pani Alicja Rotfeld-Paczkowska, rekomendowana przez Radę Miasta Podkowa Leśna,
- 3) Pani Eliza Czapska, dyrektor Muzeum Zbrojownia za Zamku w Litwie, rekomendowana przez Stowarzyszenie Muzealników Polskich Oddział Mazowiecki,
- 4) prof. Piotra Muldnera-Nieckowskiego, polski pisarz, lekarz, językoznawca (frazolog i leksykograf), wydawca, rekomendowany przez Stowarzyszenie Pisarzy Polskich,
- 5) tłumacz, krytyk Pan Jan Cichocki, rekomendowany przez Zarząd Główny, Związku literatów Polskich,
- 6) adiunkt Pan Robert Papiński, pełnomocnik dyrektora ds. merytorycznej działalności Muzeum, rekomendowany przez dyrektora Muzeum,
- 7) historyk sztuki, muzealnik Pan Andrzej Stoga, rekomendowany przez Radę Muzeum.

Środki wydatkowane w okresie sprawozdawczym na działalność kulturalno – edukacyjną remonty i prace konserwatorskie:

2022	Źródło finansowania	cel
10 000,00	Starostwo Powiatu Grodziskiego	Dotacja celowa na organizację imprezy Stawiski Festiwal Sztuki Dziecięcej i Młodzieżowej
20 000,00	Stowarzyszenie Autorów ZAiKS	Dotacja celowa na imprezy artystyczne
19 053,50	Własne	Imprezy artystyczne
61 139,29	Własne	Renowacja eksponatów
2023		
10 000,00	Starostwo Powiatu Grodziskiego	Dotacja celowa na organizację „Konkursu recytatorskiego im. Jarosława Iwazkiewicza”
20 000,00	Stowarzyszenie Autorów ZAiKS	Dotacja celowa na imprezy artystyczne
30 118,31	Własne	Imprezy artystyczne
20 193,60	Własne	Renowacja eksponatów

**Sprawozdanie z realizacji Powiatowego Programu Opieki
nad Zabytkami w Powiecie Grodziskim na lata 2022 – 2025
za okres od 25.08.2022 r. do 25.08.2024 r.**

2024		
78 400,00	Polski ład	Konserwacja stolarki okiennej i drzwiowej balkonu południowego
50 000,00	Sejmik Województwa Mazowieckiego	Konserwacja stolarki okiennej pokoju gościnnego
37 000,00	Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego	Konserwacja stolarki okiennej i drzwiowej
40 000,00	Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego	Cykl interaktywnych spotkań literacko-teatralnych pt. „Stawisko do słuchania”, opartych o wybrane opowiadania Jarosława Iwaszkiewicza
10 000,00	Starostwo Powiatu Grodziskiego	Dotacja celowa na organizację IV Festiwalu Stawisko – miejsce symbiozy sztuk i kultury
10 000,00	Starostwo Powiatu Grodziskiego	Dotacja celowa na organizację konkursu Recytatorskiego

Dwór w Izdebnie Kościelnym

Dwór w Izdebnie Kościelnym w stylu klasycystycznym wzniesiony około 1800 roku dla rodziny Szymanowskich. Jest to parterowy, otynkowany budynek na planie prostokąta z dwoma piętrowymi ryzalitami w osi, kryty dachem czterospadowym. Ryzalit frontowy został rozcłonkowany pilastrami tokańskimi. Ryzalit ogrodowy jest boniowany na narożach, oba zwieńczono trójkątnymi frontonami. Przed ryzalitem ogrodowym znajduje się taras z balustradą. Od zachodu znajduje się nowsza dobudówka. Układ wewnątrz jest dwutraktowy, na piętrze z korytarzem pośrodku. Na parterze na osi usytuowano sień poprzedzoną przedsionkiem oraz salon. Prace remontowe dworu były wykonane w 1964 roku i w 1990 roku.

Dwór w Izdebnie Kościelnym otoczony jest parkiem. Park krajobrazowy założony był z dworem. Od frontu znajduje się kolisty podjazd z gazonem pośrodku. Od tyłu znajduje się łąka z aleją prowadzącą wprost do dworu oraz taras z kamiennymi balustradami. Na wschód od dworu znajduje się nieregularny staw z wysepką w formie kopca. Starodrzewie parku stanowią między innymi, dęby, kasztanowce, akacje i lipy. Obecnie mieści się w nim Dom Pomocy Społecznej.

Sprawozdanie z realizacji Powiatowego Programu Opieki nad Zabytkami w Powiecie Grodziskim na lata 2022 – 2025 za okres od 25.08.2022 r. do 25.08.2024 r.

Środki wydatkowane w okresie sprawozdawczym na remont i prace konserwatorskie

2022	Źródło finansowania	cel
43 665,00	Starostwo Powiatu Grodziskiego	Przebudowa/naprawa oświetlenia awaryjnego w DPS z projektem
2023	Źródło finansowania	cel
2024	Źródło finansowania	cel
60 000,00	Starostwo Powiatu Grodziskiego	naprawa części drogi betonowej zg. z zaleceniami
147 000,00	Rządowy Program Odbudowy Zabytków	Przeprowadzenie prac remontowych zewnętrznych elewacji

Zakończenie

Sprawozdanie z dwuletniej realizacji Powiatowego Programu Opieki nad Zabytkami ukazuje tylko część działań podjętych przez Powiat Grodziski oraz gminy położone na terenie powiatu. Niewątpliwie, najistotniejszym działaniem w zakresie opieki nad zabytkami, będącym punktem wyjścia dla dalszych aktywności, jest dbałość o zahamowanie degradacji zabytków. Obiekty architektoniczne są jednym z głównych elementów tożsamości kulturowej regionu. Stanowią one istotny element dziedzictwa kulturowego każdej społeczności lokalnej i są świadectwem minionych epok bądź zdarzeń, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Na obszarze Powiatu Grodziskiego wśród obiektów zabytkowych zdecydowaną większość stanowią dwory i wille. Pochodzące z różnych okresów historycznych oraz reprezentujące odmienne style architektoniczne. Odgrywają znaczącą rolę w kształtowaniu tradycji i kultury lokalnej tworząc bogate dziedzictwo kulturowe Powiatu Grodziskiego. Dla tego też kluczowe dla Powiatu Grodziskiego jest zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania. Natomiast wyeksponowanie regionalnych zabytków oraz krajobrazu kulturowego jest kluczowe dla rozwoju turystyki, jak również edukacji społeczeństwa na terenie Powiatu Grodziskiego.

Wskazane w treści niniejszego sprawozdania działania promujące, edukacyjne i informacyjne powinny być kontynuowane w kolejnych latach, aby osiągnąć wymierne i trwałe efekty.

